

दोन संस्कृतायां मजगतचो पूल

गंदतेखा डिडोजा

कों कणी शब्दकोशांचो विचार करतना मिशनरी काळा सावन आरंभ करप समा जाता.

फादर थॉमस स्टीफन्सांक (१५४९ ते १६१९) भारतांतल्या ख्रिस्ती साहित्याचे आद्य पुरूस मानतात. फादर स्टीफन्सांनी कोंकणीचें पयलें व्याकरण - *Arte da Lingoa Canarim* - बरयलें. फादर दियोग रिबैर हेच परंपरेंतले. १६१९ वर्सा फादर स्टीफन्स देवाधीन जाले. उपरांत एकवीस वर्सांनी दियोग रिबैरांनी फादर स्टीफन्सांचें व्याकरण संपादीत करून १६४० वर्सा उजवाडा हाडलें. फादर रिबैरांनी कोंकणी-पोर्तुगेज उतरावळूय रचली. फादर इनासियु आर्कांमोने हांणी कोंकणी आनी मराठीचो ('दँकानी भाशे'चो) तुलनात्मक अभ्यास करून तुलनात्मक भासविज्ञानाची बुन्याद घाली.

मुखार मों. सेंबाशियांव रुदोल्फ दाल्गाद हांणी कोंकणीच्या अभ्यासाक खूब म्हत्वाचें योगदान दिलें. तांणी निर्माण केल्ले शब्दकोश म्हळ्यार कोंकणी कोश वाङ्मयांतली महत्वाची भर अशें मानतात. उपरांत, हालींच्या काळांत श्रीपाद रघुनाथ देसाय, गुरुनाथ केळेकार, पांडुरंग भांगी, मनोहर सरदेसाय, प्रकाश थळी, मुकेश थळी, दामोदर घाणेकार आनी सुरेश बोरेकार... हांणी कोंकणी कोश-साहित्य गिरेस्त केलें. कर्नाटक कोंकणी साहित्य अकादमीन 'कोंकणी समांतर कोश' दिलो. चेन्नयचे प्रो. जनार्दन हांणी कोंकणी-इंग्लीश एनसायक्लोपेडीक शब्दकोश रचलो. हेच परंपरेंत हालींच आव्हें क्लॅंतबाब आफोस हांचो कोंकणी-इतालियान, इतालियान-कोंकणी शब्दकोश उजवाडा आयला. ह्या शब्दकोशाक सुरेशबाब आमोणकारांनी प्रस्तावना बरयल्या. तातूंत ते म्हणटात, 'भारत, कोंकणी वाठार आनी गोंयची संस्कृताय, तशेंच इटली, इतालियान भास आनी इतालियान संस्कृताय हांचे मजगतींचो हो पूल...'

शब्दकोशाक खूब व्हडलो इतिहास आसा. ख्रिस्तपूर्व २३०० वर्सा सुमेरियन भाशेचो द्विभाशीक कोश तयार जाल्लो अशें म्हणटात. इसवीसनाच्या तिसऱ्या शेंकड्यांत चिनी भाशेचे कोश तयार जाल्ले अशी म्हायती मेळटा.

आर्विल्ल्या भारतीय भाशांचे शब्दकोश आनी तांचीं व्याकरणां चडशीं सतराव्या शेंकड्यांत पाश्चात्य प्रभावाक लागून, मुखेलपणान

मिशनरींच्या वावराक लागून तयार जावंक पावलीं. हिंदी भाशेचें पयलें व्याकरण १६०८ वर्सा डच भाशेंत योहान योसुआ केटलार हांणी बरयल्लें. १८५७ वर्सा एका पारशी मनशान गुजराती भाशेचो कोश रचलो. व्याकरण आनी कोशाच्या मळार कोंकणी भास इल्लीय फार्टी ना आनी हाचें स्रेय आमकां खूबशें येवरोपी मिशनरींक दिवचें पडटलें.

आव्हें क्लॅंतबाबान भोव स्रम घेवन कोंकणी-इतालियान, इतालियान-कोंकणी शब्दकोश तयार केला. तो तांणी एके 'खोल विचारवंत, धैर्यवंत आनी दयावंत व्यक्तीचे यादीक' अर्पण केला. ही व्यक्ती म्हळ्यार, २००६ वर्साचो ज्ञानपीठ पुरस्कार जोडपी रवीन्द्रबाब केळेकार. कोंकणी भाशेक इतलो भोवमान मेळोवन दिवपी मनशाक ही 'भेट' दिवप योग्यच आसा.

ह्या कोशांत कोंकणी खातीर रोमी लिपी वापरल्या, कोणाय इतालियान मनशाक कोंकणीची वळख करून घेन दिसली जाल्यार ताका सोंपेपण जावचें म्हण. पूण हे रोमी बरपाचे रितींत कांय स्वरचिन्नां वापरल्यांत. देखीक, उक्ते/धांकते हो स्वरांचो भेद ह्या शब्दकोशांत स्पश्ट बरो दाखयला.

ह्या शब्दकोशांत उतरांची विविधताय खूब बरी दाखयल्या. देखीक, 'पाशाणीचो फातर' हे नोंदी मुखार कंसांत दिल्ले हे कोंकणी पर्याय पळेयात - 'मारमरीचो फातर, पखाण, पाशाण, सांगमारमार, संगमारवरी फातर' (पान ११५).

कोंकणी मनशाचे जिबेर सहजतायेन घोळपी इंग्लीश भाशेंतलीं उतरांय ह्या कोशांत मेळटात. 'स्पीड',

'स्पीड चडोवंक' सारकेल्यो नोंदी (पान १५१) मुददाम पळोवच्यो. वाक्प्रचारांची दखल हो कोश बेस बरो घेता. देखीक, 'वयर', हे नोंदी खाला (पान १८१) ह्यो नोंदी आयल्यात - 'वयर येवूंक', 'वयर काडलोलो', 'वयर काडूंक', 'वयर सकल', 'वयर सरप', 'वयर सरूंक', 'वयर ऊंच', 'वयर वचप' आनी 'वयर वचूंक' (पान १८२).

हो शब्दकोश फक्त शब्दां पुरतोच मर्यादीत ना. तातूंत कोंकणी आनी इतालियान भासांची व्याकरणीक वळख आसा, तश्यो दोनूय साहित्याच्यो वेंचीक पंतीय आसात. रवीन्द्र केळेकार, आर्लेंसांद्रो मानझोनी, मनोहरराय सरदेसाय, आंतोनियो ग्रामसी, युनीस तौफीक

हांची एक एक साहित्यकृती मूळ रुपांत तशी कोंकणी वा इतालियान भासांनी अणकारून दिल्या. 'पवित्र पुस्तकां'तल्या 'आदल्या करारां'तली 'बाबिलोनीची मिनार' ही काणी, आनी 'नव्या करारां'तलो 'दोंगरा वयलो उपदेस' आसा. इतलेंच न्हय, एक सुंदर सांस्कृतीक आनी दर्शनशास्त्रान भरिल्ली मांडवी न्हय आसा. हो 'मांडवीचो चमत्कार' खासा कोशकर्त्याचे लिखणेंतल्यान आयला.

"मांडवी एक सादी नदी न्हय. मांडवी म्हळ्यार आमच्या गोंयकारपणाचो एक दोरो, आनी त्याच बाराबर एक हारसो... मांडवी म्हळ्यार एक गपचूप साक्षी - घडये एक न्यायाधीश पासून... हे भुमीच्या आनी तिचे परजेच्या इतिहासाचो. मांडवी गोंयचे जिणेची एक चावी, तिचे खोलायेंत वचपी मुखेल दवार... मांडवी आमचो ट्रिस्टीकोण आनी आमचीं भावनां घडयता... गोंयकारांच्या जिविताक रंग दिता. मांडवीचें वर्णन करप सरळ... आसपाचें... ज्या कोणाक जांचीं मुळां-पाळां उमटून वचूंक ना तांकां. तेच भाशेन, प्रतेक जण समजूंक पावचेलो हेर दुसऱ्या नदींच्या... सांस्कृतीक दायजाचो अर्थ आनी म्हत्व. म्हणुनूच, खोल मनांतल्यान एक प्रश्न उप्रासता : खूद आपलेंच सगलें कितें पयलीं खऱ्यांनीच वळखून, जाणोवन, जियेवन घेतल्या शिवाय, कोणूय एकलो दुसऱ्या देशांचे वो लोकांचे संवसार, संस्कृताय, जिवनपद्दत पूर्णपणान जाणूंक, वळखूंक, मोलावूंक पावतलो काय?" (पानां २६४, २६५.)

गोंयचे, ह्या देशाचे संस्कृतायेंत पाळां-मुळां आशिल्ल्या मनशाच्या काळजांतल्यान आयिल्लीं हीं उतरां. ह्या शब्दकोशाचे पुराय रचनेंत ही विशाळ नदर दिश्टी पडटा.

हो शब्दकोश प्राथमीक पांवड्या वयलो हें आव्हें क्लॅंतबाब खालतेपणान मानतात. पूण म्हूण ताचें म्हत्व इल्लेंय उणें जायना.

शिक्षणाच्या मळार प्राथमीक शिक्षण म्हत्वाचें, तसोच खंयचीय भास शिकपाक प्राथमीक शब्दकोश आनी भाशेची मुळावी व्याकरणीक वळख म्हत्वाची. इमारतीची बुन्याद ही. आव्हें क्लॅंतबाबान स्वयंप्रेरणेन तयार केल्लो हो शब्दकोश फुडल्या वावराक वाट करून दितलो आनी कोंकणी आनी इतालियान समाजाक लागीं हाडटलो हातूंत म्हाका इल्लोय दुबाव ना. फकत टूरिझम गोंयची वळख न्हय. गोंय पूर्व आनी पश्चीम, उदेंत आनी अस्तंत हांचो मिलन-बिंदू हेंच सुत्र धरून गोंय उदेंतेच्यो आनी अस्तंतेच्यो भासो शिकपाचें एक सांस्कृतीक केंद्र म्हूण आमच्यांनी विकसीत करूं येता. आनी हांगा आव्हें क्लॅंतबाबाच्या वावराचें म्हत्व आमच्या लक्षांत येता.

गोंय विश्वविद्यालयांत इतालियान भास शिकपाचे कोर्स चलतात. हे कोर्स करतल्यांक कोंकणी भास येता आसत जाल्यार, ह्या कोशाचो खूब उपेग जावं येता. ह्या कोशाच्या आदारान कोंकणी-इतालियान, इतालियान-कोंकणी साहित्यीक अणकारांकूय वाट मेळूं येता. तशें जावचें अशी म्हजी इत्सा.

सोंपयतना, सुरेशबाब आमोणकारांलीं उतरां उश्णीं घेवन म्हणून, "जशें इतालियान रॅनॅसांसान सगल्या युरोपाक एक विशाल नदर दिली. तशी प्रा. आफोंसाच्या ह्या वावरा वरवीं गोंयकारांक नवी नदर मेळटली असो म्हाका विस्वास आसा."

कोंकणी-इतालियानो, इतालियान-कोंकणी प्राथमीक शब्दकोश
(रोमी लिपयेंत)

आव्हें क्लॅंत आफोंस

ब्रॉड व्हे बुक सेंटर, पणजी, २०११

पानां: ३९८, मोल: ९९५ रुपया.

